

Lietuvos teisės instituto tyrimo „korupcija privačiame sektoriuje 2014“ santrauka

Korupcija privačiame sektoriuje	Dažniausios korupcijos formos	Galimos korupcijos prevencijos priemonės
<p>I. Korupcija žiniasklaidoje</p>	<p>1) neskaidri (paslėpta) reklama (politinė arba verslo, retesniais atvejais su pirmais dviem nesiejamas asmeninio žinomumo didinimas);</p> <p>2) tam tikros korumpuojančiam subjektui ar su visuomenės informavimo priemone susijusiam verslui (pavyzdžiui, tais atvejais kai sutampa to verslo ir žiniasklaidos priemonės savininkai) nenaudingos informacijos sulaikymas (neskelbimas) arba „retušavimas“;</p> <p>3) visuomenės informavimo priemonių atstovų (žurnalistų, leidėjų, redaktorių, prodiuserių, etc.), taip pat konkurentų ar kitų užsakovų nemalonę (tiek versle, tiek ir politikoje) užsitraukusių asmenų šmeižimas bei kitoks susidorojimas ar kenkimas jų interesams;</p> <p>4) visuomenės informavimo priemonių atstovų (žurnalistų, leidėjų, redaktorių, prodiuserių, etc.) vykdomą turto prievartavimas, žmogaus veiksmų laisvės varžymas, šantažas.</p>	<p>1. Didesnė savireguliacija. Valstybė turėtų skatinti tam tikrus savireguliacijos mechanizmus, teikti metodologinę pagalbą. Daugiau dėmesio reikėtų skirti monitoringui ir abejotinų situacijų viešinimui. Čia didesnę vaidmenį galėtų vaidinti tiek valstybės institucijos (Žurnalistų etikos inspektorius, Lietuvos radijo ir televizijos komisija), tiek ir savitvarkos institucijos (Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija, Lietuvos žurnalistų sąjungos Etikos komisija). Ši veikla gali būti vystoma ne vien tiesiogiai šioms institucijoms tiriant konkrečius atvejus, bet ir remiant tokias iniciatyvas kaip Facebook susikūrusi bendruomenė „Parsidavusi žiniasklaida“.</p> <p>2. Verslo praktikos įdiegimas, pagal kurią perkamos ne viešinimo paslaugos, o siekiamas pokytis ir viešųjų ryšių bendrovėms apmokama už tai ką joms pavyksta pasiekti. Derėtų atsisakyti ir Lietuvos viešojo sektoriaus subjektų pamėgto didelių „viešinimo paslaugų“ paketų, į kuriuos įtraukiamos labai įvairiarūšės veiklos, pirkimų. Viską suplakus į vieną krūvą ne tik dirbtinai apribojama konkurencija ir iš galimų tiekėjų rato eliminuojamos specializuotas paslaugas teikiančios nekonsoliduotos įmonės, bet ir keliami įtakos žiniasklaidos priemonėms koncentravimo grėsmė (susidaro prielaidos veikti „įtakos pirklių“ kastai).</p>

		<p>3. Būtina imtis teisinių ir organizacinių priemonių užtikrinant didesnę skaidrumą, susijusį su visuomenės informavimo priemonių savininkais, gaunamų pajamų šaltiniais bei kitais ryšiais. Kai kurios nuostatos (jos įtvirtina tik ribotos informacijos atskleidimo reikalavimą, t. y. apima tik ne mažesnius nei 10 proc. akcijų paketus) jau dabar įtvirtintos Visuomenės informavimo įstatymo 22 ir 24 straipsniuose. Tačiau jos ne tik nepakankamos, bet ir praktikoje sunkiai įgyvendinamos (duomenų pateikimo operatyvumas ir jų patikimumas kelia nemažai abejonių).</p> <p>Seime derėtų priimti įstatymo nuostatas, nurodomas Žurnalistų etikos inspektoriaus 2013 metų veiklos ataskaitoje¹ minimame šios institucijos parengtame ir jos iniciatyva užregistruotame įstatymo projekte, kuris kildinamas iš Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos 8.3 ir 8.4 priemonių, kurios šiuo metu vis dar yra neįgyvendintos).</p>
<p>II. Korupcija sporte</p>	<p>1) sisteminė korupcija (balsavimo sporto organizacijose ir federacijose pažeidimai, kyšininkavimas, dovanos ir kitos atsilyginimo formos, organizuotas nusikalstamumas);</p> <p>2) su lažybomis susijusi korupcija (manipuliavimas</p>	<p>1. Sporto veiklos reguliavimas. Sporto veiklos reguliavimą atsparumo korupcijai aspektu siūlo Tarptautinės federacijos, SportAccord organizacija;</p> <p>2. lažybų reguliavimas. Reikėtų nustatyti taisykles tiek kovoje su neteisėtu lažybų organizavimu, tiek fiksuoti maksimalias išmokamas sumas, reguliuoti</p>

1

http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.lrs.lt%2Fapps%2F1%2F3064_ZEIT%25202013%2520M.%2520VEIKLOS%2520ATASKAITA.pdf&ei=_huNU_McLDsBoWxgdgC&usq=AFQjCNFdDkDeG0DQmtIpl0z5XHlltNb0w&sig2=vORmCmLGNANPEdcd3UK7JQ

	<p>varžybų eiga arba rezultatais);</p> <p>3) su konkurencija susijusi korupcija (neteisėtas medikamentų naudojimas, sukčiavimas).</p>	<p>lažybų formas;</p> <p>3. organizavimas. Atskirų sporto šakų federacijos turėtų imtis savireguliacijos priemonių korupcijai savo sporto šakoje valdyti;</p> <p>4. prevencija ir edukacija valstybių nacionaliniame lygmenyje.</p> <p>5. Europos Sąjungai aktyviai dalyvauti Europos Tarybos iniciatyvose² dėl korupcijos sporte³;</p> <p>6. patvirtinti manipuliacijų sporte apibrėžimą bei užtikrinti, kad valstybių teisinė sistema galėtų užtikrinti, kad Pamatinis sprendimas dėl korupcijos privačiame sektoriuje būtų taikomas ir korupcijos sporte atvejais;</p> <p>7. skatinti drausmines taisykles ir procedūras bei bendradarbiavimą tarp pažeidimų tyrėjų ir sporto organizacijų bei lažybų organizatorių, skatinti EUROJUST ir EUROPOL bendradarbiavimą sporto pažeidimų srityje, į valstybių tarpusavio bendradarbiavimo sutartis įtraukti sąlygą dėl pagalbos tiriant sporto pažeidimus; įsteigti tarptautinę apsikeitimo informacija platformą;</p> <p>8. didinti informacijos sklaidą apie korupcinius pažeidimus sporte;</p>
--	---	---

² Recommendation CM/Rec(2011)10 of the Committee of Ministers to member states on promotion of the integrity of sport to fight against manipulation of results, notably match-fixing. Prieiga per internetą: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec\(2011\)10&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec(2011)10&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383); taip pat Europos Taryba parengė Konvencijos dėl manipuliavimo sporto varžybomis projektą, kuris dar yra svarstomas.

³ Match-fixing in sport. A mapping of criminal law provisions in EU 27. KEA European Affairs, 2012. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/sport/library/studies/study-sports-fraud-final-version_en.pdf.

		<p>9. Pamatinis sprendimas 2003/568/TVR dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje, nors konkrečiai ir nemini korupcijos sporte, tačiau ragina kriminalizuoti korupciją privačiame sektoriuje.</p> <p>Šiuo metu Lietuvoje korupcijos sporte atveju gali būti taikomi keli Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsniai: BK 182 straipsnis (Sukčiavimas), BK 225 straipsnis (Kyšininkavimas) ir BK 227 straipsnis (Papirkimas).</p>
<p>III. Korupcija tiekiant švietimo ir mokslo paslaugas</p>	<p>1) Egzaminų užduočių „pardavimas“;</p> <p>2) Gerų pažymių „pardavimas“;</p> <p>3) Stojimo egzaminų į aukštąsias mokyklas ir mokyklas „pardavimas“;</p> <p>4) Diplomų „pardavimas“.</p> <p>5) Esant ribotam mokinių skaičiui, į mokyklą priimami daugiausiai „susimokėję“.</p> <p>6) Gerų švietimo ar mokslo įstaigos reitingų „pirkimas“, daroma kitokio pobūdžio įtaka, siekiant gauti gerą reitingą.</p>	<p>1. Diegti švietimo ir mokslo įstaigų bei jų personalo elgesio kodeksus bei specialias antikorporcinio elgesio taisykles;</p> <p>2. Plačiau įtraukti tėvus, mokytojus, visuomenę į švietimo ir mokslo įstaigų veiką;</p> <p>3. Užtikrinti skaidrias ir nepriklausomas akreditacijų bei reitingavimo procedūras ir pan.</p>
<p>IV. Korupcija teikiant teisinės paslaugas</p>	<p>1) <i>Būdingos visiems teisinės paslaugas teikiantiems asmenims:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Neleistinų dovanų ir mokėjimo ėmimas. - Interesų konfliktų reikalavimų nesilaikymas, pavyzdžiui, tuo pačiu metu atstovaujant skirtingas sandorio šalis. <p>2) <i>Būdingos advokatams:</i></p>	<p>1. Skatinti profesinės savivaldos veiksmus korupcijos prevencijoje. Advokatų, notarų ir antstolių profesinės savivaldos turi specialius organus, nagrinėjančius šių teisinių profesijų atstovų padarytus profesinės etikos bei teisės aktų pažeidimus (Advokatų garbės teismas, Notarų garbės teismas, Antstolių garbės teismas), todėl reikėtų skatinti teisinių profesijų</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Piktnaudžiavimas procesiniu statusu, pavyzdžiui, specialiai susitarus su klientu vykdomas teismo proceso vilkinimas. - Su klientu susijusios informacijos apie vykstančius teisinius procesus nutekinimas; - Nepagrįstas sąskaitų klientams didinimas, pavyzdžiui, išrašant sąskaitas už didesnę tariamai išdirbtų valandų skaičių, nei buvo dirbama faktiškai (angl. – overbilling). - Tarpininkavimas įvairiose korupcinės veikose, dažniausiai, duodant kyšius teismui, teisėsaugos institucijoms. - Susitarus su klientu steigiamos fiktyvios įmonės, rengiami fiktyvių sandorių dokumentai pinigų plovimo tikslais. <p>3) <i>Būdingos antstoliams:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kadangi šiuo metu įteisinta galimybė antstoliams priiminėti patvarkymus išieškotojo ir skolininko atžvilgiu ir greta numatyto atlyginimo gauti iš jų pinigus už privačias konsultacijas ir kitas paslaugas, antstolis gali reikalauti pinigų iš skolininko už elementarius paaiškinimus, į kokią padėtį pastarasis pakliuvo. - Išieškotojas gali nukentėti nuo antstolio, nes antstolis gali pigiai įvertinti varžytinėse parduodamą turtą, o varžytines vykdyti nestebint kviestiniams, nesudarius realių galimybių varžytinėms. Taip 	<p>savivaldos institucijas imti aktyvesnių veiksmų galimoms korupcijos pasireiškimo formoms nustatyti, parengti ir patvirtinti pavyzdines ar net privalomas antikorupcines taisykles, kurias savo veikloje galėtų naudoti teisines paslaugas teikiantys asmenys.</p> <p>2. Papildyti teisinių profesijų atstovų etikos kodeksus. Galėtų būti svarstoma galimybė papildyti advokatų, notarų ir antstolių etikos kodeksus konkretniais įpareigojimais korupcinio pobūdžio veikų atžvilgiu.</p> <p>3. Išsamiau reguliuoti teisines paslaugas teikiančių įmonių veiklą. Teisines paslaugas teikiančios įmonės neturi profesinės savivaldos organizacijų. Dėl šios priežasties galimybė taikyti joms savireguliacijos priemones yra ribota. Todėl šiuo atveju galėtų būti svarstoma galimybė jų atžvilgiu plėsti valstybinį reguliavimą.</p>
--	---	---

užkertamas kelias gauti už skolininko turtą daugiau lėšų ir jas skirti išieškotojui. Išvaržytą turtą brangiai perpardavus, su tokiomis varžytinėmis susiję asmenys gauna pelną išieškotojo ir skolininko sąskaita.

- Susitarus su skolininku, jis iš anksto įspėjamas apie numatomą vykdyti išieškojimą iš jo turto, specialiai vilkinamas išieškojimas.

- Iš skolininko reikalaujama susimokėti už „papildomas konsultacijas“, kitu atveju vengiama užtikrinti skolininko teises, pavyzdžiui, leisti susipažinti su vykdomosios bylos medžiaga, gauti pažymą apie vykdymo eigą, ginčyti turto priklausomybę ir jo įkainojimą.

4) *Būdingos notarams:*

- Susitarus su klientu steigiamos fiktyvios įmonės, tvirtinami fiktyvūs sandoriai pinigų plovimo tikslai.

- Susitarus su viena sandorio šalimi, kita šalis neinformuojama apie sandorio pasekmes

5) *Būdingos teisinių paslaugų įmonėms:*

- Siekiant kuo didesnio pelno klientui neatskleidžiama objektyvi informacija apie teisinę riziką, pavyzdžiui, klientai įveliami į jiems neperspektyvius teisinius ginčus, kurių sėkminga baigtis yra mažai tikėtina.

- Siekiant privilioti klientus

	<p>vykdoma nesąžiningas komercinė veikla, pavyzdžiui žadama atlikti tam tikrą teisinį terminą per neprotingai trumpą laiką, tokiu būdu paskatinant klientus sudaryt teisinių paslaugų sutartį.</p>	
<p>V. Korupcija tiekiant asmens sveikatos priežiūros paslaugas</p>	<p>1) <i>Susijusios su pacientų mokėjimais:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Mokėjimas siekiant gauti tam tikrą procedūrą, gydymą be eilės. - Mokėjimas siekiant gauti kokybiškas asmens sveikatos priežiūros paslaugas. - Vaistinių preparatų pavyzdžių, kurie turėtų būti dalinami nemokamai, pardavimas pacientams. - Brangesnio gydymo pasiūlymas, siekiant proteguoti tam kitų vaistinių preparatų naudojimą ar specialią sveikatos priežiūros paslaugas teikiančią įmonę įvairių sveikatos pažymų klastojimas paciento prašymu. <p>2) <i>Nesusijusios su pacientų mokėjimais:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Siekiant proteguoti tam kitų vaistinių preparatų naudojimą ar specialią sveikatos priežiūros paslaugas teikiančią įmonę žinomai neteisingos informacijos tiekimas – gali pasireikšti įvairiomis formomis, pavyzdžiui, paskiriant netinkamą gydymo metodą, išrašant netinkamus, neefektyvius, brangesnius vaistus. - Siekiant proteguoti tam kitų vaistinių preparatų naudojimą vykdoma 	<p>1. Etikos kodeksų rengimas. Viena pagrindinių korupcijos prevencijos priemonių asmens sveikatos priežiūros teikimo srityje yra asmens sveikatos priežiūros įstaigų bei ir jose dirbančių gydytojų etikos kodeksų rengimas ir įgyvendinimas. Tam tikrų iniciatyvų šioje srityje yra ėmusios pačios įstaigos, pavyzdžiui, Lietuvoje šiuo metu veikia Lietuvos privačių sveikatos priežiūros įstaigų asociacija, vienijanti daugiau kaip 100 privačių sveikatos priežiūros įstaigų. Šios asociacijos įstatuose numatyta, kad vienas jos veiklos uždavinių yra priimti ir patvirtinti Privačių sveikatos priežiūros įstaigų etikos kodeksą, vis dėlto toks kodeksas iki šiol nėra priimtas.</p> <p>2. Farmacijos verslo atžvilgiu nukreiptos priemonės. Kita korupcijos prevencijos priemonių grupė yra susijusi su farmacijos verslo atstovams taikytinomis antikorupcinėmis priemonėmis (apie jas plačiau rašoma kitoje tyrimo dalyje). Sumažėjus galima farmacijos įmonių poveikiui gydytojų atžvilgiu, turėtų gerėti asmens sveikatos priežiūros paslaugų kokybė.</p>

	<p>neetiška, teisės akų reikalavimų neatitinkanti jų reklama pacientams.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valstybiniam sektoriui priklausančių prietaisų ir instrumentų neteisėtas naudojimas privačiai aptarnaujant pacientus. - Pacientui susimokėjimus už tam tikras paslaugas, jam specialiai suteikiamos prastesnės kokybės, žemesnio lygio paslaugos, siekiant taupyti privačios įmonės resursus. 	
<p>VI. Korupcija farmacijos versle</p>	<p>1) <i>Vaistų pirkimai:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Favoritizmas, kyšininkavimas, dėkingumo mokesčiai vykdant centralizuotus vaistinių preparatų pirkimus. - Rinkos pasidalinimas su kitais pirkimų dalyviais. <p>2) <i>Vaistų vartojimas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Tiesioginė ir netiesioginė įtaką gydytojui skiriant (išrašant) vaistinius preparatus ar farmacijos specialistui pasiūlant pirkti tam tikrus vaistinius preparatus. - Teisės aktų ir etikos kodeksų reikalavimų neatitinkantis sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų rėmimas. <p>3) <i>Vaistų platinimas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Neteisėtas vaistinių preparatų platinimas – dalis vaistų pavagiama iš sandėlių ir kitų pardavimo vietų bei perduodami juodojoje rinkoje – šiuo tikslu klastojami vaistų kiekių žiniaraščiai, vaistai perduodami 	<p>1. Reguliacinės priemonės. Valstybės turėtų nuolatos vertinti ir siūlyti galimybes teisės aktai apriboti tam tikrų korupcinių veikų pasireiškimą. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos lygiu teigimai vertinama tai, kad Lietuvoje papildomai buvo imtasi ir tam tikrų reguliacinių priemonių, pavyzdžiui, nustatytas reikalavimas receptuose nurodyti ne vaistinio preparato pavadinimą, o veikliąją medžiagą.</p> <p>2. Savireguliacijos priemonių plėtra ir efektyvinimas. Kaip viena pagrindinių priemonių korupcijos farmacijos versle prevencija yra etikos kodeksų priėmimas⁴. Lietuvoje šiuo metu veikia keletas farmacijos kompanijų asociacijų – Inovatyvios farmacijos pramonės asociacija, Vaistų gamintojų asociacija. Šių asociacijų nariai yra pasirengę Vaistų rinkodaros etikos kodeksą, sudarę šio kodekso pažeidimų nagrinėjimo komisiją. 2013 m. Vaistų rinkodaros etikos kodeksas papildytas, atsižvelgiant į Europos farmacijos pramonės ir</p>

⁴ Ten pat. P. 46.

<p>neregistruojantiems pacientams, paciento už vaistus mokamos kainos neįtraukimas į apskaitą.</p> <p>- Agresyvūs rinkodaros veiksmai dažniausiai pasireiškiantys neetiška ir reikalavimų neatitinkančia vaistinių preparatų reklama – jie dažniausiai vykdo ne tiesiogiai vartotojų atžvilgiu, o per sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistus.</p> <p>4) <i>Vaistų klinikiniai tyrimai:</i></p> <p>- Farmacijos kompanijos moka gydytojams už klinikinių tyrimų vykdymą ar dalyvavimą specialiose komisijose, prižiūrinčiose klinikinius Tyrimus, tuo tarpu tie patys gydytojai gali dalyvauti tyrimus atliekančių kompanijų valdymo organų veikloje ar turėti kitų finansinių interesų šiose įmonėse.</p> <p>- Siūloma finansuoti gydytojų pradėtus vykdyti tyrimus, siekiant kad gydytojai priimtų farmacijos įmonei reikalingus sprendimus.</p> <p>- Gydytojams siūloma vykdyti fiktyvius tyrimus vien farmacijos įmonių reklamos tikslais.</p>	<p>asociacijų federacijos patvirtinto kodekso pakeitimus – sugriežtintos taisyklės dėl dovanų priėmimo ir naudojimosi vaišingumu. Teigiama, kad tokios savireguliacinės priemonės taikymas laikytinas svarbiu pasiekimu. Taip pat kai kurios farmacijos įmonės taip pat turi savo vidinius dokumentus, etikos taisyklės, kuriose aptariama, kaip turi elgtis šių įmonių darbuotojai bei verslo partneriai, kad būtų išvengiama korupcinių veikų apraiškų. Taigi galima teigti, kad korupcijos prevencijos priemonės iš farmacijos įmonių pusės egzistuoja, yra nuolat atnaujinamos. Galėtų kilti tik klausimas dėl to, kiek efektyviai jos yra taikomos praktikoje, pavyzdžiui, Vaistų rinkodaros etikos kodekso pažeidimų nagrinėjimo komisija savo puslapyje yra paskelbusi tik vieną išpėjimą dėl kodekso pažeidimo.</p> <p>3. Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų veiklos skaidrumas. „Transparency International“ Lietuvos skyrius, atlikęs jau minėtą tyrimą „Garbingesnis gydymas vaistais“, pasiūlė korupcijos prevencijos priemonių, kurios daugiausiai nukreiptos ne į farmacijos įmonės, o į sveikatos priežiūros specialistus. Pavyzdžiui, buvo pasiūlyta parengti, priimti ir įgyvendinti gydytojų elgesio taisyklės, kaip etikos kontrolės sistemos pagrindą. Elgesio taisyklės turi reikalauti iš medikų atskleisti visą farmacijos pramonės teikiamą paramą (dovanas, keliones, maitinimą ir pan.) bei verslo ryšius su farmacijos pramone (pajamas iš</p>
--	---

		<p>konsultavimo, pranešimų rengimo, klinikinių tyrimų ir pan.). Taip pat pasiūlyta užtikrinti griežtesnę gydytojų profesinių organizacijų kontrolę.</p> <p>4. Papildomas skaidrumas klinikinių tyrimų atveju. Būtent klinikinių tyrimų atveju siūlytina skatinti tyrimus vykdančias institucijas ir universitetus sudaryti etikos komitetus, kurie tikrintų galinčius kilti tyrimus atliekančių ar prižiūrinčių gydytojų ir tyrimus užsakančių farmacijos kompanijų interesų konfliktus.</p>
<p>VII. Korupcija pirkimų srityje</p>	<p>1) Kyšininkavimas – naudos siūlymas, žadėjimas, priėmimas ar prašymas siekiant neteisėtų, neetiškų veiksmų, pasitikėjimo sulaužymo ar susilaikymo nuo tam tikrų veiksmų. Kyšininkavimas gali būti finansinė nauda ar nauda natūra, mokama tiesiogiai ar per tarpininkus. Kyšininkavimo rūšys:</p> <p>a) „Otkatas“. Tai pinigai, kompensacija, užmokestis, dovana ar panašus vertingas daiktas tiesiogiai ar per tarpininką bet kokiam asmeniui už neteisėtą veiksmą ar neveikimą, paprastai sudarant sutartį. „Otkatas“ yra specifinė kyšio forma, atsilyginimas už suteiktą paslaugą. Dažniausiai pirkimo sutarties pasirašymą įtakojančias žmogus (institucija) gauna tam tikrą procentą nuo sutarties sumos, kuris sumokamas po pasirašytos sutarties ar panašios operacijos. „Otkato“ dydis paprastai skaičiuojamas procentais</p>	<p>1. Poreikių apibrėžimo arba paklausos nustatymo etape:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vietos lygmenyje – kiekvienu atveju susipažinti su faktine vietos valdžios struktūra ir įtakos darymo mechanizmais, siekiant identifikuoti galimus įtakos kanalus; - vietos lygmenyje – bendrauti su vietos žmonėmis; - pasirinkti patikimus poreikių vertinimo ekspertus; - pirkimų organizatoriaus darbuotojams įvertinti ekspertų teikiamų išvadų pagrįstumą; - atlikti savarankišką poreikių įvertinimą; - patikrinti, ar tinkamai ir pagrįstai suformuluoti tiksliniai kriterijai; - kriterijų formulavimo procese taikyti monitoringą ir vertinimą (M&E). <p>2. Pasirengimo etape:</p> <ul style="list-style-type: none"> - darbuotojų etikos principų įdiegimas privačioje pirkėjo organizacijoje; - darbuotojų veiklos skaidrumo užtikrinimas; - etikos kodekso ir interesų

	<p>nuo pirkimo sumos. Ši suma dažniausiai varijuoja nuo 5 iki 20 proc. sandorio vertės.</p> <p>b) „<i>skubos mokesčiai</i>“ (angl. – <i>facilitation payments</i>). Tai neteisėti mokėjimai, kuriais siekiama pagreitinti teisėtai suteikiamą paslaugą.</p> <p>c) <i>Labdara, parama, kelionės ir pan. paskatinimai</i> – neretai viena iš kyšio formų, kai atsilyginama už neteisėtą veiklą. Taip pat ir viešuoju pirkimu gali būti atsilyginama už neteisėtą veiklą.</p> <p>2) Neteisėti susitarimai (angl. – <i>collusion</i>) – slaptas šalių, kurios įprastomis sąlygomis turėtų konkuruoti tarpusavyje, susitarimas dėl kainos ir kitų sąlygų. Pirkimuose neteisėti susitarimai sudaromi tarp tiekėjų, kurie susitaria, kuris jų laimės pirkimą.</p> <p>Neteisėti susitarimai būna šių formų:</p> <p>a) <i>pasiūlymų suderinimas</i> (angl. – <i>bid rigging</i>). Tai išankstinis susitarimas, kas iš tiekėjų laimės pirkimą ir savo pasiūlymų suderinimas tarpusavyje. Paprastai pasiūlymų kainos būna panašios, tačiau žinoma, kad laimės mažiausią kainą pasiūlęs tiekėjas. Į „laimėtojo“ siūlomą kainą dažnai įeina ir „laimėjimo mokestis“ – t.t. pareiga sumokėti „pralaimėjimo kompensacijas“ tiekėjams,</p>	<p>konflikto taisyklių laikymosi priežiūra;</p> <ul style="list-style-type: none"> - sąžiningumo deklaracijų reikalavimas iš tiekėjų; - finansinio audito papildymas socialiniu auditu ir kitomis darbuotojų priežiūros formomis; - realiai taikyti sankcijas ir drausmines priemones pirkimų srityje prasižengusiems darbuotojams. <p>3. Pasiūlymų teikimo etape:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nustatyti kvalifikacinius reikalavimus, kurie leistų patikrinti, ar įmonė nėra fiktyvi; - Nustatyti kvalifikacinius reikalavimus, kurie neleistų dalyvauti reikiamų reikalavimų netenkinantiems tiekėjams; - Nustatyti maksimalią pirkimo kainą, kuri atbaidytų nuo dirbtinės kainos kėlimo ir kvietimo kitas įmones dalyvauti tik dėl aukštos kainos palaikymo. <p>4. Tiekėjų pasirinkimo ir laimėtų paskelbimo etape:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reikia iš anksto apsispręsti dėl pirkimo skelbimo ir viešinimo kriterijų ir jų laikytis; - nustatyti minimalų pasiūlymų skaičių (kaip minėta, tuo atveju iškyla rizika dėl fiktyvių pasiūlymų teikimo, ir tam reikėtų taikyti atskiras prevencines priemones); - užtikrinti, kad pasiūlymų vertinime dalyvautų kuo įvairesni tarpusavyje nesusiję ekspertai; - užtikrinti aiškų darbuotojų pareigų atskyrimą: asmenys, atsakingi už techninių specifikacijų ir kvalifikacinių reikalavimų rengimą neturėtų dalyvauti vertinant pasiūlymus;
--	--	---

	<p>kurie pagal susitarimą pirkimo nelaimėjo⁵.</p> <p>b) <i>karteliai</i> – slapti ilgalaikiai susitarimai tarp tiekėjų dėl tam tikrų konkurencijos nesilaikymo aspektų, tarp kurių patenka ir veiksmų suderinimas dalyvaujant pirkimuose.</p> <p>c) <i>kainų nustatymas</i> (angl. – <i>price-fixing</i>) – susitarimas palaikyti aukštesnes nei rinkos kainas.</p> <p>Neteisėti susitarimai, kaip ir susiję konkurencijos pažeidimai yra atskirai reguliuojami konkurencijos taisyklių, kuriomis siekiama apsaugoti rinką nuo konkurencijos iškreipimo. Kaip jau minėta, šioje darbo dalyje bus paminėtos su konkurencijos taisyklių pažeidimu susijusios grėsmės, tačiau joms dėmesio atskirai nebus skiriama.</p> <p>3) Prie korupcijos formų kai kuriuose šaltiniuose priskiriamas ir interesų konfliktas. Tai situacija, kai asmuo dirbamas savo darbą turi rinktis kam teikti prioritetą – savo asmeniniams interesams ar darbo interesams. Pagal Lietuvos Respublikos Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymą interesų konfliktas – situacija, kai valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo, atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, privalo priimti sprendimą ar dalyvauti jį priimant, ar įvykdyti</p>	<p>rotuoti atsakingus darbuotojus, kad šie neužmegztų ryšių su tiekėjais ar konsultantais;</p> <ul style="list-style-type: none"> - riboti ir tikrinti skubius pirkimus. Skubūs pirkimai turėtų būti organizuojami tik esant staiga atsiradusiam poreikiui, o ne dėl uždelsimo; - įtraukti pirkimus į monitoringo ir vertinimo sistemą. <p>5. Pirkimo įgyvendinimo etape:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nustatyti aiškius kokybės ir kiekio reikalavimus; - iš anksto numatyti maksimalų sutarties keitimo kartų skaičių; - stebėti sutarties keitimus; - susitarti dėl sankcijų tiekėjui ir už smulkius sutarties keitimus.
--	--	---

⁵ Guidelines for fighting bid rigging in public procurement. EBPO leidinys: <http://www.oecd.org/competition/cartels/42851044.pdf>.

	<p>pavedimą, kurie susiję ir su jo privačiais interesais. Ši įstatymo nuostata taikoma tik įstatyme aiškiai nurodytiems asmenims, dirbantiems valstybės tarnyboje (politikams, pareigūnams, asmenims, dirbantiems įstaigose, kurios gauna finansavimą iš nacionalinio biudžeto arba ES lėšų ir t.t.), ir netaikoma privačių juridinių asmenų darbuotojams.</p>	
--	--	--